

Varga Csilla

## A majdnem meghiúsuló soros EBESZ-elnökség

2024 januárjától egy évig Málta tölti be az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) soros elnökségét. Málta az elnökség során, többek között, a szervezet rugalmasságának és hatékonyságának erősítését helyezi majd a középpontba. Az eredetileg 2024-re tervezett észt soros elnökséggel kapcsolatos orosz vétó miatt az utolsó pillanatban – 2023 decemberében – Málta bizonyult olyan javaslatnak az elnökség ellátását illetően, amelyet az EBESZ összes részes állama konszenzussal tudott elfogadni.

Az EBESZ földrajzi értelemben a legkiterjedtebb páneurópai biztonsági szervezet, amely 57 államot tömörít magába. A bécsi székhelyű nemzetközi szervezet fő funkciója az ENSZ Alapokmány VIII. fejezetében foglaltak értelmében az európai biztonság és stabilitás megőrzése, a korai előrejelzés, konfliktuskezelés, válságkezelés és a válságok megoldását követő rehabilitáció. A soros elnökség keretében a szervezet irányításáért a mindenkori soros EBESZ-elnökséget ellátó állam az EBESZ-főtitkárral karöltve felel.<sup>1</sup>

Málta a tavalyi soros elnökséget betöltő Észak-Macedóniától vette át a stafétát. Ian Borg máltai külügyminiszter az elnökség átvételekor, január elején kifejtette, hogy a jelenlegi komplex és kritikus biztonsági kihívások közepette az EBESZ fontossága, tevékenysége és a szervezet túlélése rendkívül fontos, és a soros elnök tavaly év végi kinevezése is azt bizonyítja, hogy erre a szervezeten belül kollektív akarat mutatkozik.<sup>2</sup> A 2024-es EBESZ-elnökség megvalósulása ugyanis egyáltalán nem volt magától értetődő, mivel 2023 elején Oroszország blokkolta a szervezet optimális működését, az éves költségvetés elfogadását 2022-ben és 2023-ban, a 2024-es EBESZ-elnökség kijelölését, valamint a békefenntartó missziók indítását, így a sajtóban és a szakértők körében többször felmerült az azzal kapcsolatos félelem, hogy Oroszország hozzáállása véget vet a szervezet tevékenységének.<sup>3</sup> A szervezettel kapcsolatos döntéseket az 57 tagállam egyhangú konszenzusával kell meghozni, így egy tagállam is képes akadályt gördíteni a kooperáció elé.

<sup>1</sup> 40 Years of OSCE [é. n.].

<sup>2</sup> Malta Takes Over OSCE Chair 2024.

<sup>3</sup> Lásd például LIECHTENSTEIN 2022b.

Általánosságban megfogalmazható, hogy a szervezet 2022 után nem maradhatott, maradhat ugyanaz az intézmény, mint az azt megelőző években. A regionális biztonsági összefogás megerősítésére van szükség, amely nem a NATO alternatíváját jelenti, hanem annak kiegészítését egy nagyobb régiót illetően, amely meghaladja a NATO-tagállamok területét. E cél elérése azonban Oroszország bevonása nélkül nehezen képzelhető el, még akkor is, ha jelenleg az ebben való szerepvállalása nem látszik reálisnak. Egyrészt, a mostani háborús helyzetben az orosz agresszió, a háborús és emberiség elleni bűncselekmények miatt ez a forgatókönyv elképzelhetetlen, másrészt azonban egy új biztonsági rendszer felépítése esetén az oroszok bevonása rendkívül indokolt. E két ellentét összeegyeztetése az EBESZ számára alapítása óta az egyik legnagyobb kihívássá kezd válni.<sup>4</sup>

Oroszország és az EBESZ közötti viták egyébként nem a közelmúltban indultak, ezek már a kezdetektől folyamatosak. Az orosz külpolitika az EBESZ-t hasonlóan kezeli, mint szovjet „elődje” tette a Helsinki Záróokmány és Gorbacsov peresztrojkája között eltelt tíz év során. A Szovjetunió az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet keretében az „első kosár” fontosságát hangsúlyozta, amely nyomán két elv került bele az 1975-ben létrehozott Helsinki Záróokmányba: a II. világháború végén lefektetett elv az európai államok határainak sérthetetlenségéről és a szuverén államok belügyeibe való beavatkozás tilalma. A második kosarat Moszkva szintén elfogadta, ami a gazdasági, tudományos, technológiai és környezetvédelmi célok nyomán hasznosnak bizonyult a szovjetek számára. A harmadik kosár azonban, amely a kulturális és humanitárius együttműködést, az emberi jogok tiszteletben tartását tűzte ki célul, csak egyfajta engedménynek volt tekinthető, mivel Moszkva attól tartott, hogy ez aláássa majd a szovjet ideológia fennhatóságát, amiben egyébként nem tévedett, hiszen ez a későbbiekben valóban megtörtént.<sup>5</sup>

Oroszország szerint a szervezet túlságosan az emberi jogokat és az alapvető szabadságokat, választási megfigyeléseket, a béke és a biztonság fenntartását helyezi a középpontba, és így háttérbe szorulnak az oroszok számára sokkal fontosabb katonai és gazdasági kérdések.<sup>6</sup> Oroszország úgy látja, az EBESZ a nyugati narratívát erősíti és képviseli, ami az oroszok szemében természetesen negatív aspektusként jelenik meg. Ezek a viták Oroszország ukrajnai invázióját

---

<sup>4</sup> HOPMANN 2022.

<sup>5</sup> MOROZOV 2005.

<sup>6</sup> Statement by Mr. Alexander Lukashevich, Permanent Representative of the Russian Federation, 2022.

követően felerősödtek, illetve az orosz vezetés már a harcok megkezdése előtt is hangoztatta a korábbi ukrajnai EBESZ-misszióval kapcsolatban, hogy az politikailag elfogult jelentéseket tett közzé, amelyekben figyelmen kívül hagyták a Kelet-Ukrajnában élő orosz ajkú kisebbség jogait, problémáit. Oroszország így 2022 márciusában meg is vétózta az ukrajnai EBESZ-misszió mandátumának meghosszabbítását. Annak tevékenységét illegálisként jellemezte arra hivatkozva, hogy együttműködött az amerikai és az ukrán hírszerző szolgálatokkal, így a misszió márciusban befejezte kelet-ukrajnai tevékenységét.<sup>7</sup>

A szervezet viszonylag hosszú ideig nem tudott konszenzust kialakítani a 2024-es elnökség vonatkozásában sem. A tervek szerint az elnökséget 2024-ben Észtország látta volna el, ezt azonban Oroszország és Fehéroroszország folyamatosan megvétózta. Abban az esetben, ha a szervezet nem tud dönteni a soros elnökséget ellátó országot illetően, felállítják az úgynevezett trojkát, amely az előző, a leendő és a jelenlegi elnökséget betöltő országokból áll. Azt, hogy Málta tölti majd be 2024-ben az EBESZ soros elnökségét, 2023. december 1-jén jelentette be az akkori elnökséget betöltő Észak-Macedónia külügyminisztere, Bujar Osmani a Miniszteri Tanács Szkopjében tartott 30. ülését követően, amit a szervezetnek az utolsó pillanatban sikerült konszenzussal elfogadnia.<sup>8</sup>

A máltai külügyminiszter ezért is fejezte ki külön örömét azzal kapcsolatban, hogy ez megvalósult, illetve kiemelte, hogy az EBESZ egyedülálló biztonsági szervezatként és párbeszédet biztosító platformként a jövőben is fontos szerepet játszik majd. Málta célja az elnökség során, hogy folytassa az eddigi munkát a Helsinki Záróokmány és a Párizsi Charta által lefektetett alapvető jogok és kötelezettségek védelme, biztosítása terén. Az ország a korábbi elnökségek munkájára is épít majd, illetve támogatja a jelenleg az EBESZ területén zajló konfliktusokról és az azok megoldásáról szóló határozatokat. Az emberi jogok tiszteletben tartását és a polgárok biztonságát szintén a középpontba helyezi, illetve támogatásáról biztosította a jelenleg működő EBESZ-missziókat, -személyzetet is. Emellett a máltai elnökség célja a szervezet rugalmasságának és biztonságának erősítése, a *genderügyek*, illetve a fiatalok és a nők bevonása a béke és a biztonság építésébe.<sup>9</sup>

<sup>7</sup> LIECHTENSTEIN 2022a.

<sup>8</sup> OSCE Chairman-in-Office Osmani Announces Malta as 2024 Chairpersonship, Extension of Senior Officials Following 30th Ministerial Council 2023.

<sup>9</sup> *Strengthening Resilience, Enhancing Security. Malta's OSCE Chairpersonship 2024* [é. n.].

Az idei elnökség egyik fő prioritása marad Ukrajna is, az orosz agresszió befejezésével kapcsolatos célkitűzések, valamint az ukrán állampolgárok támogatása és segítése. Mivel Málta nem NATO-tagállam, így a soros EBESZ-elnökségre való jelölése, annak eldöntése során is hangsúlyozták és kiemelték mediátori szerepét, amelyet eddig is betöltött mind az orosz–ukrán, mind az izraeli–arab konfliktus során, és amelyet a jövőben is folytathat majd.

2024. január 10.

### *Felhasznált irodalom*

- 40 Years of OSCE [é. n.]. *OSCE*. Online: <https://osce.org/whatistheosce>
- Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (1975): *Helsinki Záróokmány*. 1975. augusztus 1.
- HOPMANN, P. Terrence (2022): Reinventing the OSCE After the Russian War in Ukraine. In FRIESENDORF, Cornelius – WOLFF, Stefan (szerk.): *Russia's War Against Ukraine: Implications for the Future of the OSCE*. [H. n.]: OSCE Network of Think Tanks and Academic Institutions, 38–42.
- LIECHTENSTEIN, Stephanie (2022a): Four National OSCE Mission Members Detained in Eastern Ukraine. *Security and Human Rights Monitor*, 2022. április 23. Online: <https://shrmonitor.org/four-national-osce-mission-members-detained-in-eastern-ukraine/>
- LIECHTENSTEIN, Stephanie (2022b): Will Russia Kill the OSCE? *Foreign Policy*, 2022. november 29. Online: <https://foreignpolicy.com/2022/11/29/osce-russia-putin-armenia-azerbaijan/>
- Malta Takes Over OSCE Chair (2024). *OSCE*, 2024. január 1. Online: <https://osce.org/chairpersonship/561403>
- MOROZOV, Viatcheslav (2005): Russia's Changing Attitude Toward the OSCE: Contradictions and Continuity. *Security and Peace*, 23(2), 69–73.
- OSCE Chairman-in-Office Osmani Announces Malta as 2024 Chairpersonship, Extension of Senior Officials Following 30th Ministerial Council (2023). *OSCE*, 2023. december 1. Online: <https://osce.org/chairpersonship/559671>
- Statement by Mr. Alexander Lukashevich, Permanent Representative of the Russian Federation, at the 1374th meeting of the OSCE Permanent Council, 20 May 2022. Online: [www.osce.org/files/f/documents/0/6/532433.pdf](http://www.osce.org/files/f/documents/0/6/532433.pdf)
- Strengthening Resilience, Enhancing Security. Malta's OSCE Chairpersonship 2024* [é. n.]. Online: <https://osce.org/files/f/documents/7/8/561877.pdf>